

1 студент:

Тож гордо заявімо світові – Я українець!

2 ведуча:

Я – українка!

3 ведуча:

Ми – єдина родина!

1 ведучий:

Батьки й діти! Діти й батьки!
Нерозділимі і одвічне коло.

2 ведуча:

Ми засіваємо житейське поле,
І не на день минущий – на віки!

3 ведуча:

А нагадувати нам про це буде символ нашої землі – червона
калина.

*Ведучі беруть тарілки з кетягами калини та роздають калину
глядачам.*

3 ведуча:

Розкрийте червону ягідку – і ви побачите зерня – воно схоже на
серце.

1 ведучий:

Серце у нас одне!

2 ведуча:

Шевченко у нас один!

Всі ведучі та хор:

Одна у нас Україна!

Сценарій літературно-художньої вітальні
«Погляд крізь віки»

«Щоб через роки, через віки світилося ім'я України»

На сторінках далеко не кожного журналу ми маємо можливість ознайомитись з подіями у сфері мистецтва та культури нашої країни.

Тому хочу поділитись досвідом нашого закладу – Донецького Будинку працівників культури, який незважаючи на заборону, чи просто ігнорування зі сторони влади завжди проводив і проводить високо - культурні заходи.

У нас вже кілька десятків років діє літературна вітальня, в якій раз на місяць, за участю акторів, поетів, музикантів, студентів, відбувається мистецьке свято. Кожного разу ми відчуваємо зовсім інше ставлення слухачів до почутих, здавалось нібито знайомих творів Миколи Вінграновського, Давіда Гурамішвілі, Ліни Костенко, Сергія Єсеніна, Лесі Українки, Івана Франка, Вольтера, сучасних поетів та письменників.

Після перегляду у травні ц.р. стрічки «Богдан – Зіновій Хмельницький» режисера Миколи Мащенка, захотілось якось ширше розкрити образ цієї видатної постаті. І ось у жовтні, студенти та викладачі Донецького училища культури представили глядачам літературну вітальню «Погляд крізь віки», присвячену 360-річчю від початку національно - визвольної війни у середині XVII сторіччя під проводом Богдана Хмельницького. Скільки цікавих, достовірних документальних фактів та художніх творів глядачі почули за один вечір!

На сцені ми розмістили живописний портрет гетьмана, написаний донецьким художником Володимиром Гажиєвим. Почалось дійство невеличкою театралізованою сценкою, в якій розповідалось про те, як знайшли під хмелем немовля та дали йому ім'я Богдан. Мине час, і ця людина стане знаковою постійтю для України, а ім'я Богдана Хмельницького знатиме не тільки кожен українець, а й весь світ.

Так було при житті гетьмана, та протягом 350 років, які минули з часу об'єднання слов'янських народів.

Яскраві драматичні епізоди фільму «Богдан Хмельницький» доповнювались уривками з літературних творів. Скільки сили, самовідданості та любові чулося у зверненні Богдана до козаків (монолог Богдана з роману П. Загребельного «Я, Богдан» читав студент Євген Примаков).

Торкнулися і музики. Богдан, як свідчать його побратими, дуже любив слухати народні пісні, в яких була сама душа народу. Народ пізніше створив багато пісень та дум, присвячених гетьману – переможцю. У бібліотеці нашого Будинку є унікальна книга «Українські народні думи та історичні пісні» видана ще у 1955 році. Пісні, які потрапили у збірку, почали записувати з 50-тих років XIX ст. Цікавий факт, що пісні

«Засвистали козаченьки», «Ой Богдане, Богдаочку», «Чи не той то хміль» мають десятки варіантів! Зі сцени на нашому вечорі лунала музика з опери К.Данькевича «Богдан Хмельницький» – хор «Чорний ворон кряче» та речитатив Варвари у виконанні хіночого хору училища та викладача по класу бандури Світлани Новак.

У супроводі ансамблю народних інструментів на екрані демонструвалися репродукції картин, на яких зображені гетьмана, його оточення, життя козаків, численні скульптурні там'ятники, які розташовані по всій Україні.

Велич Богдана Хмельницького ми усі зідомлюємо ще й через те, що всього лише за дев'ять років гетьманування він змінив ставлення інших держав до України.

Висловлюємо щиру подяку викладачам училища Тетяні Василівні Возній та Ользі Павлівні Юрченко за прекрасне підібрані і цікаво поданій матеріал глядачам, які ловили кожне слово і були співучасниками цього дійства.

Хочеться мати надію, що наші діти будуть знати ім'я Хмельницького не за назвою вулиць та площ, а за велику відданість українському народу!

Художній керівник Донецького
Будинку працівників культури

Катерина Калініченко

Перед сценою зліва встановлений телевізор, справа портрет Б.Хмельницького та книжково-ілюстративна виставка.

На сцені декорація подвір'я простолюдинів часів Хмельниччини: тин, прикрашений квітами, на ньому висять глечики; поряд лава, накрита рядном, на ній недоплетена корзина з лози.

Звучить інструментальна лірична українська мелодія.

На сцені розгортається театралізований пролог за текстом народної легенди «Богдан Хмельницький».

У запису звучить дикторський текст

Диктор:

Багато великих мислителів минулого наголошували: знання історії робить людину мудрою, допомагає розуміти найскладніші речі на світі. Тому треба вивчати історію.

360-річчю від початку національно-визвольної війни у середині XVII ст. під проводом Б.Хмельницького присвячується.

На екрані демонструється фрагмент «Хмельниччина» з відеофільму «Храми України», а також фрагмент «Народ вручас булаву гетьману» з опери «Богдан Хмельницький».

Вед. викладач I:

Кожен народ свято береже пам'ять про своїх видатних людей, величається ними перед усім світом. З їх імен складається історичний авторитет нації. Одне з таких імен – Богдан Хмельницький, який був талановитим полководцем, державним діячем, тонким та розумним політиком.

Вед. викладач II:

«Ніколи козаки не мали вождя, якого можна було б рівняти з Хмельницьким, - міркував на початку XIX ст. французький дослідник Шарль Луї Лесюр. – Розумний, освічений, далекоглядний, обережний у раді, відважний у битві, він звик витримувати найбільшу втому, невичерпний у витратах і засобах, активний у перемозі, гордий у поразках, іноді засліплений долею і завжди великий твердістю характеру: варварської поведінки супроти ворогів, але справедливий і великудушний до своїх товаришів».

І взагалі, слід сказати, що нікого не любили, не хвалили – і не кляли так на Україні, як його. Любили і хвалили, і на вічну славу славили його ті, кому на радість і втіху було його панування – гетьманування. Гудили і кляли ті, кому навпоперек воно стало. Ледачого мало хто похвалить, мало хто прокляне; тільки до великих людей буває велика любов і велика ненависть.

І часом та ненависть більшу славу робить їм, як хвала. Бо всяка вага в тому, хто і за що хвалить – так само і хто за що гудить.

Вед. викладач I:

Є загальноприйнята думка, що лише Б.Хмельницький силою свого виключного таланту і величезного авторитету міг у вирі війни і

повстань XVII ст. тримати і керувати стихією народу, примушувати ворога його шанувати.

На екрані демонструється фрагмент зі сценами бою з художнього фільму «Богдан Зіновій Хмельницький».

Вед. викладач I:

Богдан жив за законами та мораллю свого часу, своєї бурхливої епохи. І взагалі, це був не абстрактний образ епохи українського державотворення, а жива людина, яка не була одномірною. Його дії і вчинки весь час викликають різні оцінки.

Згадаємо, наприклад, один із трагічних фрагментів визвольної війни – битву під Берестечком

На екрані демонструється фрагмент битви козаків з ляхами з відеофільму «Храми України». Після цього виконується хор «Ой чого ти почорніло» з опери «Богдан Хмельницький».

Вед. викладач II:

Найбільш неоднозначним у біографії Богдана Хмельницького є факт підписання договору між Україною і Московією. З моменту підписання так званого Переяславського активу протягом всіх подальших років в історичній літературі України, Росії, Польщі не припиняються дискусії з приводу його характеру. Одні говорять, що це був акт підданства, другі – васалітету, треті – що це був тимчасовий договір.

Вед. студент I:

Немає нічого простішого, ніж переписати заново якісь сторінки власної історії, змінивши плюси на мінуси. Проте, це заняття безплідне. Історія не має зворотного ходу. Вона така, яка вона є, і ніякі акти скасування нічого в ній не змінять. Та й чи можна судити діячів минулого за сучасними мірками...

Тож і ми не будемо цього робити. Бо історію можна вивчати по-різному: читати наукові та історичні розробки, мандрувати з екскурсіями місцями епохальних битв чи інших визначних подій... А можна переглядати кінострічки, знайомитися з пам'ятками образотворчого мистецтва, слухати музичні твори, читати художню літературу.

Про Б.Хмельницького написано чимало: поема Т.Г.Шевченка «Гайдамаки», трилогія Михайла Старицького «Б.Хмельницький», роман Павла Загребельного «Я Богдан» та багато іншого.

Звернемося до сторінок роману П.Загребельного, де автор передає роздуми Богдана про самого себе.

Читець виконує уривок з роману П. Загребельного «Я, Богдан».

Вед. студент I:

Але для народу, який склав про гетьмана багато дум, легенд та віршів, він завжди був батьком величним визволителем України. Як, наприклад, у віршах Олекси Стефановича «Богдана стрічають»:

«Ти Богом посланий, Богдане,
Розбить кайдани лихоліть.
Ніколи край не перестане
За тебе Господа молитъ...»
— «Ти — Визволить України
Із довголітньої біди!
З тобою всюди ми полинем, -
Лише скажи, лише веди!...»
* * *

Грядеш — і ллється в душу сила
Із тисяч душ, із тисяч віч...
Які непереможні крила
З твоїх розкинулися пліч!
У голові твоїй заблісли,
Все хмарне звіявшись, як дим,
Такі великоморді мислі,
Що сам ти не повірив їм!
Вже не Москва і не Варшава,
Не за козаччину вже бій,
А Українська Держава
В уяві блиснула твоїй!

Вед. студент II:

Образ Богдана Хмельницького відтворено і в скульптурних пам'ятках, які розташовані по всій Україні. Хто був у Києві і йшов від Софієвського собору до Михайлівського Золотоверхого монастиря, той бачив цього козака на коні, що височить на велетенській кам'яній скелі.

На екрані з'являється вид пам'ятника Б.Хмельницького.

Вед. студент II:

Ось як описує враження від відомого пам'ятника скульптора Микешина Михайло Грушевський: «Грає під ним кінь, як огонь, дуба стас, але міцно тримає його тверда рука гетьмана. Злетів як змій перед військом, махнув булавою — гей десь-то стрепенулися козацькі полки! Як блискавиця перелетіла по них. Вп'ялися орлині очі козачі в свого гетьмана, й, самі собою наїжилися списи, насторожилися коні...»

Гей військо —
Як море червоне
Перед бунчуками, бувало, горить.
А ясновельможний на воронім коні
Близне булавою — море закипить;
Закипить — і розлилося,
Степами, ярами;
Лихо мліє перед ними!..

Гей, славне було Запорожжя всіма сторонами, а не було в нім славнішого від батька козацького, славного гетьмана Б.Хмельницького, що ото стойть на кам'яній скелі, на мідянім коні, сам з міді вилитий, на вічні часи, на вічну пам'ять.

Вед. студент III:

Велич Богдана Хмельницького усвідомлюємо ще й через те, що всього лиш за дев'ять років гетьманування, навіть в умовах тотальної війни він зміг спорудити будинки, що збільшили славу цієї визвольної доби і відкрили нову сторінку рідної архітектури.

На екрані демонструється церква св. Іллі у селі Суботів

Вед. студент III:

Церква Святого Іллі в Суботові стає першим зразком архітектури українського бароко. Суорий вигляд цієї церкви — твердині прикрашає примхливої форми бароковий фронтон, що стає новим явищем у вітчизняній архітектурі. Як відомо, XVII ст. було добою розвитку стилю бароко в Європі. І зведенням Суботівської церкви щойно утворена українська козацька держава одразу спробувала увійти у тогочасну новітню європейську стилістику зодчества, вносячи в неї свої специфічні особливості й форму. Проте Богданова церква стала ще й трагедійним символом наступної доби рідного краю, яку назвали — Руїна. Про це читаемо у Т.Г.Шевченка:

Стойть в селі Суботові
На горі високій
Домовина України,
Широка, глибока.
Ото церква Богданова,
Там то він молився,
Щоб москаль добром і лихом
З козаком ділився.
Мир душі твоїй, Богдане!
Не так воно стало:
Москалики, що заздріли,
То все очухрали...

Це ще раз свідчить про неоднозначність доби Хмельниччини, подій, що з нею пов'язані і самої постаті великого гетьмана.

Вед. студент IV:

Український живопис тих часів представлений іконографією. І тут значне місце зайняв образ Б.Хмельницького. Після успішної визвольної боротьби українського народу в живопису набув помітного поширення тип так званої «Козацької Покрови», у якому своєрідно відбилися соціальні мотиви того часу. До найвідоміших

творів цього часу належить ікона «Покрова» з села Мотижине на Київщині, в якій знайшла своє втілення ідея схвалення акту возз'єднання України з Росією.

На екрані демонструється зображення ікони «Покрова»

Вед. студент IV:

Центр композиції займає велична і водночас граційна постать Богоматері. Під захисним жестом її рук зображені духовних і світських осіб, які стоять навколо ікона. Серед них російський цар і гетьман Богдан Хмельницький.

Сучасники вважають, що найбільш правдиве його зображення з натури виконано в 1651 році в Білій церкві придворним мальяром литовського гетьмана Радзивілла. На основі цього зображення гданський гравер В. Гондіус виконав відомий портрет Б.Хмельницького, який займає гідне місце в постійній композиції національного художнього музею.

Як художник-фахівець, до образу Б.Хмельницького неодноразово звертався і Т.Г.Шевченко. Декілька графічних творів під назвою «Смерть Богдана Хмельницького», на яких передано історичний момент передачі булави гетьманом сину Юрію, були зроблені протягом 1836-1843 років.

Разом з офортом «Дари в Чигирині» ці твори можна вважати єдиним циклом про Хмельниччину в малірській спадщині Шевченка.

У запису звучить уривок увертури з опери «Богдан Хмельницький»

Вед. студент V:

Героїчна доба та її герой яскраво відображені і в музичному мистецтві.

Сам Богдан, як свідчать його побратими, дуже любив слухати народні пісні, в яких була сама душа народу. Ці пісні зазвичай супроводжувались грою на бандурі.

Ансамбль бандуристок виконує українську народну пісню «Пташина».

Вед. студент V:

Народ пізніше створить багато пісень та дум, присвячених гетьману – переможцю.

У класичній музиці образ Богдана Хмельницького найбільш фундаментально створив композитор Костянтин Данькевич в опері «Богдан Хмельницький». Сьогодні ви вже чули хор з цієї опери та уривок увертури.

Композитор працював над опорою декілька років. Остаточна редакція опери була здійснена до 300-річчя возз'єднання України з Росією. У центрі твору постає величний образ Гетьмана. Вперше опера була поставлена в червні 1953 року в Києві.

Пропонуємо вам послухати речетатив Варвари з цієї опери.

У виконанні бандуристки звучить речетатив Варвари з опери К.Данькевича «Богдан Хмельницький».

Вед. студент V:

Нам дуже присмно, що саме наш Донецький академічний театр опери та балету ім. А.Солов'яненка відродив цю оперу. До 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького та 100-річчя від дня народження самого композитора відбулася Всеукраїнська прем'єра опери. Це подія стала знаковою в культурному житті не лише Донбасу, а й всієї України. Як заповіт нашадком лунали зі сцени слова великого гетьмана: «Щоб через роки, через віки світилося ім'я України»

На екрані демонструється фінальний фрагмент з опери К.Данькевича «Богдан Хмельницький».

Вед. викладач I:

У кіномистецтві образ Б.Хмельницького вперше було відтворено в 1941 році режисером І.Савченком у кінострічці «Богдан Хмельницький». У цьому фільмі режисер намагався розкрити епоху не зловживачи великою кількістю історичних фактів, тому взято всього декілька епізодів бурхливого і трагічного життя Богдана – все, що відбувалося тільки в 1648 році.

2007 року була зроблена ще одна спроба відобразити образ гетьмана переможця в кіно. Зробив її відомий український кінорежисер М.Машенко.

Вед. викладач II:

Стрічка розповідає про один з найбільш трагічних моментів візвольної війни українського народу, а саме – битву під Збаражем.

Здавалося, що перемога козаків уже зовсім близько. Але зрада могутнього союзника – кримського хана Іслам-Гірея під час вирішального бою, приводить до того, що Б.Хмельницький опиняється перед важким вибором. Одержати перемогу, втопивши Україну в людській крові, чи погодитись на принизливі і вкрай невигідні умови мирної угоди з Польщею.

На екрані демонструється уривок «Козацька рада» з художнього фільму «Богдан Хмельницький», режисера М.Машенка.

Вед. викладач I:

Відгуки після всеукраїнської прем'єри цієї кінострічки дуже різні, але нам здається, що режисеру все ж таки вдалося показати значну частину тих мук, які терзали тоді душу великого гетьмана України: величезні військові втрати, зраду найближчих союзників, власну родинну трагедію тощо.

У фільмі образ Б.Хмельницького сприймається як багатогранна постать: великий полководець, стратег і одночасно - людина зі своїми недоліками, страхами, вадами, слабостями та надзвичайною гідністю!

Вед. викладач II:

Хотілося б особливо звернути увагу на такий факт з його біографії, який має неабияку актуальність у наші дні. Наділений необмеженою владою, Б.Хмельницький за всі часи свого гетьманування нічого не привласнив особисто для себе. Весь час він думав лише про Україну.

Пропонуємо Вам переглянути декілька фрагментів кінострічки, які підтверджують наші думки.

На екрані демонструються декілька найбільш яскравих фрагментів художнього фільму «Богдан Хмельницький»

Література

1. Загребельний П.А. Я, Богдан (Сповідь у славі): Роман. – К.: Рад. письменник, 1983. – 511 с.
2. Грушевський М.С. Про батька козацького Богдана Хмельницького. – Дніпропетровськ: Січ, 1993. – 55 с.
3. Дорогами і стежками історії України: Зб.худож. творів / Авт.-упоряд. Слобошицький М.Ф. – К.: ГЛКОЛА, 2004
4. Хмельниччина. Літопис червоної калини: Історико-краєзнавчий часопис. – 1993
5. Погляд крізь віки (методичні поради). – Донецька обласна наукова бібліотека ім..Н.Крупської. – 1995
6. Український живопис: Сто вибраних творів: Альбом / Авт.-упоряд. Ю.В.Величко. – К.: Мистецтво, 1989. – 191 с.

Фільми

1. Відеофільм «Храми України»
2. Опера К.Данькевича «Бгдан Хмельницький» - відеозапис у постановці Донецького театру опери і балету.
3. «Богдан Зиновій Хмельницький» - художній фільм, режисер М.Машенко

Сценарій Свята павуків (свято Гната)